

Pór Ödön: Az olasz palackfúvók szakszervezeti és szövetségi mozgalma II.

A szervezetek belső organizációja

Amikor Ricciardi látta, hogy a szakszervezeti harc nem juthat győzelemre, ha a szervezett munkások nem lépnek a szövetségi akció terére, tervet dolgozott ki G. E. Modigliani segítségével, melyet hosszú vita után a federáció igazgatótanácsa jóváhagyott és kiadott; később pedig a federáció kongresszusa szintén elfogadott.

A terv bevezetése röviden összefoglalja az olasz szövetségi mozgalom történetét; kiemeli azt a tényt, hogy még néhány év előtt termelő vagy munkát vállaló szövetségi alatti rendszeren egy kis, körülbelül 10 munkásból álló csoportot értettek, amely azért alakult, hogy tagjaiból kapitalistákat teremtsen; ezek a szövetsézők rövidesen azoknak kizsákmányolói lettek, akikkel együtt előbb a mai társadalmi rend ellen harcba állottak. Ezek a szövetsézők nem akarták magukat a tőkétől függetleníteni és nem lelkesedtek az általános gazdasági szabadságért, ami kétségtelenül az olasz munkások legnagyobb részének eszménye. Ezen szövetsézők üzletüket bérmunkával akarták kiterjeszteni, anélkül, hogy szövetségi tagjainak számát növelték volna. Az ily szűk alapokra fektetett és korlátolt szellem által vezérelt szövetsézetek kivétel nélkül vagy a kapitalista hitelezők kezébe estek, vagy egészen tönkre mentek.

Azon szövetsézetek azonban, amelyek a munkások és a kapitalisták között folytatott harc utolsó lépéseként, védő vagy támadó eszköz gyanánt jöttek létre, Olaszországban és másutt majdnem kivétel nélkül létképeseknek mutatkoztak. Az ilyen körülmények között alapított szövetsézetek célja az volt, hogy a sztrájkoló munkásoknak munkát adjanak és nem az, hogy tagjaikat meggazdagítsák; ezért mindig megtudták őrizni osztályszervezeti jellegüket. Mindez tagjaik lelkiállapotának köszönhető, akik teljes erejükkel dolgoztak a szövetségi haladásának érdekében, anélkül azonban, hogy a kapitalista szellemnek áldozatul estek volna.

Sztrájkok alatt és után minden egyes sztrájkoló munkás öntudatának intenzitása ki van próbálva és így egy szövetkezet alapításának lehetősége könnyen meghatározható.

A terv továbbá a federáció és az üvegyiac helyzetéről beszél és felszólítja a munkásokat, hogy mielőtt teljesen kimerülnének, mielőtt meghajolni kényszerülnének, tegyenek egy utolsó rendkívüli kísérletet. Egy bátor és titáni megerőltetés megmentheti a helyzetet és a jövőben beláthatatlan horderejű hatalmat adhat a munkások kezébe!

A terv második részében a szövetkezet alapszabályai, a termelés és az üzlet szervezése és költségvetése a legkisebb részletekig ki van dolgozva; és számok alapján be van bizonyítva a szövetkezet lehetősége, előadva valószínű harcai és végleges győzelme.

Érdekes az a körülmény, hogy a terv kiemeli azt, hogy a szövetkezet léte termékeinek minőségétől fog függni, mert ez lesz a szövetkezet egyedüli és egyéni ereje, amellyel a kapitalisták elkeseredett versengését megtörheti. Tényleg, amint láttuk, ez az erkölcsi szuperiorításban rejlő technikai fölény mentette meg a szövetkezet életét.

Vége a terv erősen hangsúlyozza, hogy a szövetkezetnek meg kell őriznie osztály- és harci jellegét, hogy a munkáság szolidaritásának ezen megnyilatkozása nemcsak az üvegfűvők javára szolgáljon, hanem az egész olasz munkáság érdekeit is képviselhesse.

A VOF. első, 1903-ban elfogadott, alapszabályai a törvényben megszabott pontokon kívül a következő érdekes pontokat tartalmazzák:

Csakis az olasz palackfűvők különböző szervezeteinek tagjai lehetnek a VOF. részvényesei. A részvények névértéke 50 líra, 100 részvélynél többet egy tag sem bírhat. Ha a tartalékoszeg elérte a törvényben meghatározott összeget, körülbelül 12 év múlva, a VOF. köteles bizonyos meghatározott rendben, visszavásárolni a részvényeket; míg végre a szövetkezet a palackfűvők kollektivitásának tulajdonába megy át és az egész tiszta nyereséget a kölcsönös segély, nevelés és propaganda céljaira fogja fordítani. Az eredeti részvényesek, akiknek részvényeit a szövetkezet visszavásárolta, megőrzik jogaikat, de a tiszta nyereségben nem osztozkodnak.

A szövetkezet kölcsönös segélyalapítványa a beteg, munkanélküli és agg társaknak segélyezésére szolgál, a tagok özvegyeinek és árváinak nyugdíjat fizet, továbbá nevelési és művelődési célokra fordítandó; azonkívül, ahol federált munkások laknak, ott fogyasztási szövetkezetek alapítására és segélyezésére is fordítandó. Astiban, Livornóban és másutt ezen fogyasztási szövetkezetek már nagy szolgáltatásokat tesznek.

A VOF. részvényesei a szövetkezeti tagok rendes törvényes jogaival bírnak, azonkívül joguk van a VOF. gyáraiban dolgozni.

Az alapszabályok értelmében a VOF. adminisztratív tanácsa, rendkívül fontos esetben, amikor rendes vagy rendkívüli közgyűlés nem hívható egybe, referendumot rendezhet a szövetkezet tagjai között. Ebben az esetben a tagok számának nyolctizede döntő határozatot hoz.

Hogy mennyire nem gondoltak a szövetkezők meggazdagodásra, azt bizonyítja az alapszabályok azon pontja, amely meghatározza, hogy

a tiszta haszonnak csak 23%-a osztandó szét a részvényesek között, 20%-a a kölcsönös segélyalapítványhoz csatolandó, a maradandó összeg pedig részben a gyárak tőkéletesítésére fordítandó, részben a tartalékösszeghez csatolandó.

A VOF. alapítása óta a tiszta hasznot egyszer sem fizették ki a részvényesek kezébe. A részvényesek egy kis csoportja egyhangúlag azt mondta nekem, hogy a tiszta hasznot soha sem osztja fel a tagok között, mert ők nem akarnak kapitalisták lenni, nem akarnak a munkásosztály parazitáivá válni. A részvényesek osztálytudata az önző nyereségvágyat teljesen letiporta.

A VOF. fejlődése által létrehozott előreláthatatlan belső és külső körülmények következtében 1908-ban az alapszabályok néhány pontját referendum útján meg kellett változtatni. Az ipari helyzet és az Owens-féle gép sikere arra kényszerítette a szövetkezetet, hogy más üvegágak felvételére megtegye a szükséges előkészületeket. A régi alapszabályok csak a palacktermelésre vonatkoznak, az új alapszabályok ellenben már megengedik azt, hogy a szövetkezet a palacktermelésen kívül más üvegterméket is állítson elő. A referendum által megváltoztatott alapszabályok egy bizonyos minimum számú részvény vételét kötelezővé teszik a VOF. összes üvegfűvői számára. A részvények árát az üvegfűvők bérükből való 8%-os levonások által törleszthetik. Továbbá a nem egyenesen az üveggyártásnál alkalmazott összes állandó segédmunkásoknak — mint a mechanikusok, asztalosok, gázosok és mások — kötelességévé teszik, hogy a VOF. tagjai legyenek. Ezek a munkások eddig nem voltak sem a VOF., sem a federáció tagjai, mert részint nem voltak sem állandó, sem tanult munkások, részint pedig ép tanult mesterségüknél fogva más mesterségek szakszervezeteihez tartoztak.

A referendum még az összes hivatalnokokat is kötelezte bizonyos számú részvények vásárlására.

A tiszta haszon elosztását a referendum következőképpen határozta meg. A tiszta haszon 20%-a a tartalékösszeghez csatolandó; a megmaradt összeg 25%-a a részvényesek dividendája, azon esetben ellenben, ha a dividenda 4%-os jövedelemnél többet tenne ki, akkor a többlet a kölcsönös segélyalaphoz csatolandó; a tiszta nyereség 15%-a azon munkások közt osztandó szét, akik nem stabilok, mint például a kocsisok, és így még nem lehetnek a szövetkezet tagjai. A VOF. reméli, hogy idővel szervezés útján ezek is a stabil munkások kategóriájába fognak emelkedni. A megmaradt 60% pedig a kölcsönös segélyalapra fordítandó. Ha a tartalékösszeg megfogja haladni a VOF. tőkéjének felét, akkor a részvények visszavétele fog megkezdődni.

Egy másik fontos új pont meghatározza, hogy a VOF. a kapitalista gyárakban elfogadott béreknél legföljebb 5%-al magasabb bért fizethet úgy hivatalnokainak, mint munkásainak; továbbá, hogy nem köteles összes tagjait munkával ellátni,

Ezen módosításokkal a VOF. eleget tett tagjainak és a külvilág kívánságainak. A magasabb elv szempontjából a segédmunkások egyenjogúsítása nagyon fontos volt. Ezek elvileg eddig ki voltak zsákmá-

nyolva, gyakorlatilag persze nem, mert a szövetkezet tiszta hasznot még nem fizetett. A szövetkezet ellenségei ezt a helyzetet erősen kihasználták a szövetkezet elleni harcukban, sőt a segéd munkások között agitálva, ezeket az egyik szövetkezeti gyárban egy néhány órai sztrájkra bírták. A szövetkezet erélyes közbelépéssel rögtön békét teremtett és a referendum útján a segéd munkásokat egyenjogúsította.

A szövetkezet alapításának idejében ezen szervezetlen és legnagyobb részben amorph munkások bevezetésére nem lehetett gondolni, mert még nem voltak kipróbálva s ezért az üveg fűvők nem ismerhették lelkiállapotukat és megbízhatóságukat. Ezen munkások tudatát nagy harcok még nem acélozták meg, ellentállásuk erejének foka még ismeretlen volt. Így a szövetkezet nem engedhette azt meg, hogy fiatal, akkora áldozatok árán teremtett és annyi támadásnak kitett intézménye esetleg kipróbálatlan elemek befolyása által tönkre menjen. Később a VOF. és a federáció a segéd munkások szervezését megkezdte és ma nemcsak a szövetkezet, hanem a federáció is, 1909-ben tartott kongresszusának egy határozatával, megnyitotta kapuit a segéd munkásoknak.

Így a federáció az általános ipari és kereskedelmi fejlődésnek megfelelően fokként leveti szakmajellegét és szervezetét, és hatáskörét kiterjeszti nemcsak a palacküvegipar összes ágaiban dolgozó üvegmunkásokra, hanem az összes segéd munkásokra is. Evvel és a trösztnek az összes üvegipari ágakban való befolyásával parallel a VOF. is intézkedik a palacktermelésen kívül más üvegipari ágak felvételére.

Így a szövetkezetnek és a federációnak sikerült kikerülnie a testületté, céhvé való merevedését és az egyes mesterségek és kategóriák elszigetelését; tehát nem degenerálódott a kizsákmányolás egy új formájára. Mindezt ez a két szervezet sokat foglal magában a szocializmus gazdasági és etikai tartalmából.

A referendum többi pontja néhány elégedetlen, önző és visszamaradt tag ellen fordult, akik nem értve meg teljesen a szövetkezet elveit, nagyobb és rögtöni hasznot és magas bért vártak és zúgolódtak, ha a szövetkezet nem volt képes nekik rögtön munkát adni. Természetesen a szövetkezet nem képes sokkal magasabb, vagy minden technikai kategóriában egyenlő, bért fizetni és nem is lesz képes soha, amíg a kapitalista társadalmi rend keretén belül fog mozogni, amíg a tröszttel és a külföldi gyárakkal versenyben fog állani. Akik a szövetkezetet kritizálják anélkül, hogy az általános kapitalista termelési viszonyokat tekintbe vennék, azok a kapitalista termelési mód és az egyéni vállalatok között lévő szoros kapocs lényegét illetőleg teljes tudatlanságukat bizonyítják.

* * *

A VOF. sikerének titka nemcsak a vezetők kitűnő üzleti képességében, hanem főleg a munka szervezésében keresendő.

A szövetkezeti gyárak igazgatói mind üveg fűvő munkások voltak; ezek feladata a helyi technikai és üzleti kérdéseket megoldani; mellettük a helyi igazgatóságokban még három hivatalnok van, egy könyvelő és két írnok; a főigazgatóságban, Milanóban, ahol az egész vállalat

összes ügyei összpontosulnak csak 5 hivatalnok van; összesen tehát ezen óriási vállalat a főigazgatót és az elnököt beleszámítva csak 27 hivatalnokot alkalmaz.

Az összes szövetkezeti gyárakban 8 órás turnusokban dolgoznak. A mester átlag 10 líra 50 centesimit keres naponta, a legény ennek 65%-át és az inas 35%-át; a segéd munkások 3—5 lírát keresnek. E bérek az olasz viszonyokhoz mérten elég magasak. Gyermekek és asszonyok a VOF. gyáraiban nem dolgoznak.

Egy mester például nem egész kilenc hónap alatt 2451 lírát keresett, az alatta lévő legény 1471 lírát és az inas 858 Urát. Magára és családjára a 2451 lírából csak 1547 lírát költött és több mint 200 lírát fizetett le részvényeiért. Az üvegfűvők ezenkívül lakáspénzt is kapnak: ha családjuk van, 12 lírát, ha nincs családjuk, 8 lírát havonta. A VOF. nem osztja be a termelést 1-ső és 2-ik minőségre, melynél a második minőségért kevesebb bér jár és nem vonja le törés fejében a bér 2,5%-át, továbbá csekély kihágásokért, mint például későjövésért, nem von le pénzbüntetést. Ezek a levonások ellenben a kapitalista gyárakban szokásosak és azoknak nem csekély jövedelmi forrásai. Tehát a kapitalistáknál alkalmazott üvegfűvők jóval kevesebbet keresnek, mint a VOF. munkásai.

A VOF. gyáraiban nem találkozunk brutális és erőszakos munkavezetőkkel, akik a munkásokat munkára kergetik és azok minden cselekedetét ellenőrzik, maguk pedig nem végeznek produktív munkát. Itt a munkavezetőt a „szociális szellem” helyettesíti. Minden egyes munkás tudja kötelességét és azt ambícióval teljesíti. A munka műhelyi integrálásának az asszisztens tagtársak néznek utána, akik rendszeren betegség, baleset, vagy aggkor miatt a nehezebb munka elvégzésére képtelenek; a portás és más nem fárasztó állásokat is üvegfűvásra már képtelen tagtársak töltik be. Ezeket a tröszt már rég elbocsátotta volna.

A szövetkezeti gyárak falain munkarend nincs kifüggesztve; a falakon csak alkoholelleses tárgyú képek és statisztikai adatok vannak. A szervezett üvegfűvők nem ismernek katonai fegyelmet. Ezekben a gyárakban a fegyelem tudatos; minden munkás tudja saját személyét önfegyellemmel az összesség érdekeinek alárendelni. A termelés maximumát könnyedén érik el 8 órán belül, sőt sokszor hamarabb is.

Az irodákban sincs hivatalnoki szellem; itt is mindenki tudja, hogy az adott munkát el kell végeznie; a hivatalnokok sokszor vígan adnak néhány órát rendes munkaidejükhez, de ha kevesebb munka van, néhány órával előbb mennek haza. Itt a hivatalnokok célja nem az, hogy az időt öljék, hanem, hogy az adott munkát elvégezzék.

A munkások a termelés minőségét maguk ellenőrzik. Így például az egyik szövetkezeti gyárban közös határozattal eltörölték az ellenőrzést, de rövid időn belül az üvegfűvők elhatározták, hogy az ellenőrzést ismét behozzák, ismételten előforduló másodrendű termék miatt; később azonban kitűnt, hogy ez a hiányos munka inkább a nyers anyag minőségére, technikai okokra, mint erkölcsi gyengeségre volt visszavezethető. A többi gyárakban sincs ellenőrzés, azon egyszerű okból, mert a termék mind elsőrangú. A szövetkezeti gyárak igazgatói

az üzem technikailag kifogástalan menetéért felelősek és a munka szervezésében a munkások tudatos követelményeit és elhatározásait követik.

A VOF. üzlet sikereit azáltal is fokozta, hogy gyáraiban specializációkat termelt. A livornói gyár gazóz és likőr üvegeket állít elő, melyekkel úgy minőség, mint ellentállás és ár tekintetében megverte a német konkurenciát az olasz piacokon. Egész Olaszországban csak a livornói szövetkezeti gyár termel félfelhér üveget. Ugyanez a gyár 12 speciális kemencében kemikáliák és italok szállítására szükséges nagy üvegeket állít el. A Vietri-sul-Mare-ben lévő gyár fekete és sötétzöld üvegeket gyárt ásványvizek számára és sok üveget exportál Afrikába. Imola és Asti nagyjából pezső és ásványvíz üvegeket és Sesto Calende likőrüvegeket és a piemonti bor számára vörös palackokat állít elő. A VOF. termékei minden tekintetben megállják helyüket, ezért piacuk folyton nő és termelésének fejlődése határt nem ismer.

A VOF. gyárai, különösen Imolában, Sesto-Calendében és Astiban, minden tekintetben megfelelnek a modern technikai haladás igényeinek és Olaszországban ebben a tekintetben úttörők. A tröszt, munkásainak pressziója alatt, sok oly technikai és egészségügyi újonságot volt kénytelen bevezetni, amelyeket először a VOF. alkalmazott gyáraiban.

Érdekes az is, hogy a tröszt okleveles mérnökei a szövetkezettől tanulták el a nagy üvegkohók konstruálását és a szövetkezet egy tagját hívták meg az ő kohójuk felépítésének vezetésére. A tröszt technikai elmaradottsága és üzletének hiányos szervezése — sok elavult rendszerű kohója, sok hivatalnok és nagy fizetéseket húzó igazgatói — nagy mértékben járultak hozzá a tröszt gyöngítéséhez. Így például a tröszt nem volt képes az üvegárak bevitelét csökkenteni, míg a szövetkezet több esetben keresztül tudta vinni.

Az üvegfűvőket a munkásbetegségek egész sora támadja; leggyakoribbak ezek között a gyomor- és emésztési bajok, a szembajok és reumatikus fájdalmak, égési sebek, továbbá tenyerükön sokszor gennyes daganatok képződnek, a tüdővész és nemi betegségek pedig üvegfűvő betegségek *par excellence*. A nemi betegségek sokszor egészen járványszerűek az üvegyárakban a fűvőcsövek kikerülhetetlen cirkulálása következtében,

A Federáció és a VOF. alapítása óta, a modern higiéniai berendezések behozatával és az átlagos élelnívó emelése által, a jobb bérek és a propaganda befolyása alatt — egyszóval a szervezkedés következtében — a munkások egészségi állapotában nagy és lényeges változások állottak be.

Amíg a federáció előtt a munkások rekordtermelés céljából egymással versenyezve egészségüket tönkretették, most a normális maximumnál 530 palacknál, nem fűjhatnak többet, a normális minimum pedig 430 palack. A brutális versengés megszüntetésével a betegségek százaléka erősen leszállott. Ezt az eredményt még elősegítették a kohók mellett felállított ventilátorok és aspirátorok is, amelyek a füstöt és a káros gázokat felszívták és friss levegőt vezettek a munkásokhoz,

továbbá a rendes orvosi vizsgálatok behozatala, különösen a nemi betegségek számát redukálta. A federáció előtt fél napi munka után az üvegfűvők csak 25 percet pihentek, ma azonban egy teljes órát száznak a pihenésre, ami szintén javára válik egészségüknek.

Mindezen intézkedések eredménye az, hogy míg a federáció előtt 100 munkás közül 1 halálra dolgozta magát, ma a munkabetegségek következtében legrosszabb esetben 200 üvegfűvőre 1 halál eset esik.

A szövetkezet gyáraiban még egy esetben sem volt nemibetegség epidémia. Ennek nagyon fontos oka az, hogy a szövetkezetnél alkalmazott üvegfűvő nincs arra szorulva, hogy betegségét elhallgassa, mert nem bocsátják el miatta, hanem ellenkezőleg még segélyt is kap, orvost rendelnek mellé, sőt oly könnyebb munkát is adnak neki, melynél a ragály továbbadása ki van zárva. Ezért a szövetkezeti munkás rögtön bejelenti betegségét, mert tudja, hogy léte biztosítva van. Más betegségeknel, különösen tüdővésznel, ugyanezen körülmény áll fenn. Nem így a kapitalista gyárakban! Itt a munkás elhallgatja betegségét, és nem érez semmiféle erkölcsi felelősséget, ha társait inficiálja. A brutális létért való küzdelmet itt nem semlegesíti a kollektív segély és a kölcsönös megértés. 1909 júniusában Milanóban a törvényszék a Vetteria Milanese-t, a tröszt legnagyobb gyárát, kártérítésre ítélte, mert igazgatóságának hanyagsága és az orvosi vizsgálatok hiányossága folytán négy üvegfűvő szifiliszt kapott.

A federáció és a VOF. előtt az alkalmazott üvegfűvők legfőljebb 40—45 évet értek el, ma a szövetkezet gyáraiban 60 éves üvegfűvők is dolgoznak és 70 éves tagok is találnak munkát, ha nem is a kohók mellett.

Megrendítően írta le előttem néhány szövetkezeti munkás a mai üvegfűvő lelki állapotát:

„Előbb degeneráltak voltunk, magunkra voltunk hagyva, senki sem törődött velünk, mi sem törődtünk semmivel. Az iszonyúan megterhelő munka, a rettenetes hőség után az italt kerestünk enyhülést. Sokszor 24 óra hosszát is részegek voltunk. Családunkkal sem törődtünk. Brutális állatok voltunk, szervezetlen gépek, az ital stimulálása alatt halálra dolgozva magunkat.”

„Ma mások vagyunk. Nézze, mindezek a munkások itt jókedvűek, szemük okosan ragyog. Kollektív erőmegfeszítéssel sikerült jellemünket megváltoztatnunk. Ma nem részegeskedünk. A munka nem oly fárasztó és szociális kötelességeinkben keresünk felüdülést. Családunknak élünk és gyermekeinket eszméinkben neveljük fel.”

„Munkánk és szervezetünk érdekel bennünket és igénybe veszi teljes figyelmünket, mert ránk van bízva, mert nincsenek kémek közöttünk, akik árulkodnak és korrumpálnak, mert nincsenek felvigyázók, hanem minden a mi férfias öntudatunkra és társadalmi fegyelmünkre, szolidaritásérzetünkre van bízva.”

„Ma van miről beszélünk: a technikai problémákról, a szervezkedésről és a munkásosztály mozgalmáról. Nincs időnk és nincs kedvünk a részegeskedésre. Egymást tüzeljük a tökéletesedés felé; úgy erkölcsi, mint hivatásbeli szempontból szabad, de kötelességtudó mun-

kások vagyunk. Hogy a szervezkedés mit tett érdekünkben, az legjobban ott tűnik ki, ahol a sztrájktrörök és szervezetlen munkások dolgoznak. Ott még a régi viszonyok uralkodnak, az ottani munkásoknak soha sincs egy garasuk sem, nyakik vannak adósságban, nem haladnak, nincs kifejlödve bennük a kölcsönös segélyérzet: Családjuk nyomorog, piszkos lakásokban élnek, nem képesek életüket rendes kerékvágásba terelni. Csak a bornak és a kicsapongásnak élnek. Revolucionált erkölcsi életünk összefoglalva, legvilágosabban a szövetkezet kiténő minőségű áruiban mutatkozik.”

A VOF. összes tagjai, a szövetkezet költségén, egy kooperatív biztosító intézetnél, a *Cassa Mutua Cooperativa Italiana*-nál vannak bebiztosítva. Ez 20 évi tagság után naponta átlag 2 líra nyugdíjat fizet a tag haláláig. A fentebbi társaságnak a VOF. havonta 1 líra 15 centesimit fizet minden tag után és eddig kereken 100.000 lírát adott erre a célra. Ez azonban nem volna elegendő a tisztességes megélhetéshez, ezért a VOF. most egy nyugdíjalapítvány szervezésén dolgozik, amely a fentebbi összeggel együtt legalább 5 líra napi nyugdíjat fog biztosítani a szövetkezeti tagok számára és haláluk után az özvegyeknek 2 líra 50 centesimit fog fizetni. Ezen alapítvány tőkéje a tiszta haszonból való bizonyos százalék levonásából és $2\frac{1}{2}\%$ -nak a munkabérből való levonásából származnék. Rövid időn belül, a mai nyereségek alapján számítva, ez az alapítvány 500.000 lírát fog kitenni és ezenkívül a VOF. évente 85.000 lírát fordíthat majd más „társadalmi” célokra. A beteg tagok eddig több mint 15.000 líra segélyben részesültek, azonkívül az özvegyek és árvák is segélyt kaptak. A federáció jelenleg szintén egy kölcsönös segélyegylet alakításán dolgozik.

* * *

Ma az olasz palacküvegfűvők federációja az Olaszországban dolgozó 2450 palackfűvő közül 1200-at számít tagjai közé és ezeket kollektív szerződés útján 14 kohó mellett alkalmazza. A szövetkezeti gyárakban 900 szervezett üvegfűvő dolgozik; 300 szervezett üvegfűvőt azonban a savonai gyár alkalmaz, amely csak egy év előtt lépett a tröszt kötelékébe. Ezenkívül a VOF. gyárainak körülbelül 800 segédmunkása 1909 szeptember 1-től fogva szintén a federáció tagjainak sorába lépett. A federáció összes tagjai viszont kötelesek a VOF. tagjaivá válni.

Az Olaszországban dolgozó 450 külföldi munkás közül csak 100 tartozik a federációhoz. A német munkások teszik ki ha nem is számbelileg, de technikai képességekkel illetőleg a sztrájktrörök legerősebb elemét.

A federáció előtt a mester átlag 7 líra 50 centesimit keresett, a segéd 4 lírát és az inas 2 líra 90 centesimit. De némely gyárban a mester csak 5 lírát, míg a segéd csak 2—3 lírát és az inas csak 1 líra 25 centesimit. Ma mint láttuk, a mester 10 líra 50 centesimit keres s hasonló arányban növekedett a többi kategóriák bére is.

A tröszt gyáraiban a munkások, noha nem kötnek kollektív szer-

zódést, formailag megőrizték a nagy sztrájkok előtti tarifát. A gyárosok ugyanis nem merik a bért leszállítani, mert félnek egy újabb nagy sztrájktól, ami csak a VOF. megerősödését eredményezné. Tényleg azonban a már említett levonások következtében a tröszt jóval kisebb béreket fizet és a gyáraiban dolgozó munkások nincsenek se betegség, se akkor ellen biztosítva. A régi sztrájktrórok tudják, hogy a federált és szövetkezett munkások anyagi helyzete jobb és belátták azt, hogy szervezkedés nélkül nem mehetnek előre és hogy minden tekintetben a gyárosok abszolút kényének vannak kiszolgáltatva. Ezért megbánva régi eljárásukat, nemrég szervezkedni kezdtek.

Ezek a sztrájktró szervezetek a federáció utolsó kongresszusához bizalmi férfiakat küldtek és ezek útján kijelentették, hogy hajlandók a federációhoz visszatérni. A kongresszus erre elhatározta, hogy a federáció erkölcsileg segíteni fogja ugyan az új szervezeteket, de amíg ezek nem bizonyítják be teljes érettségüket és nem rehabilitálják magukat, nem lehetnek a federáció tagjai. A „sztrájktrórok” most erősen szervezkednek, különösen Milanóban.

Ezen utolsó kongresszus a segédmunkások említett egyenjogúsításával nagyot haladt a szervezkedés úgynevezett „ipari szervezete” felé, amely szervezkedési forma az adott iparban alkalmazott összes mesterségeket felöleli.

A federáció rövid idő alatt annyi fontos és lényeges változást hozott be úgy a munka szervezését, mint a munkás egyéniségét illetőleg, hogy az ottaianoi gyár, amely eddig sztrájktróroket alkalmazott, 1909 júniusában a federációhoz fordult szervezett munkásokért és felkérte a federáció titkárát, hogy gyárában csináljon rendet és szervezze a sztrájktróroket. A federáció fényesebb elégtételt nem kívánhatott volna.

Az ottaianoi gyár és a federáció között kötött kollektív szerződés sok új anyagi előnyöket biztosít a munkásoknak és egy az egész olasz munkásság szellemét jellemző pontban elismeri a munkások abbéli jogát, hogy a szerződött *campagna* alatt politikai okokból sztrájkba léphetnek, ellenben a *campagna* alatt felmerülő bér- és egyéb kérdéseket békebírótság elé utasítja.

A Federáció és a VOF. közötti viszony olyan, mint a szakszervezetek és egy ipari vállalat között levő rendes viszony, avval a különbséggel, hogy a VOF. a Federáció szülőtte és védelme alatt áll.

A federált és szövetkezett munkások, anélkül, hogy illúzióknak engednének, azt remélik, hogy lassanként az egész olasz üvegipart kezükbe fogják keríteni és hogy a kapitalistákat ki fogják zárni. Ezen szemponttól vezéreltetve a federáció az üvegipar összes egyéb ágait szervező federációkkal kitűnő kölcsönös viszonyban áll és nincs messze az az idő, mikor az összes üvegágak federációi egy „konfederációt”^{*} fognak alapítani a közös cél, az expropriáló ellenállás szervezésére.

Több üvegág munkásai már követték a V. O. F. példáját. Empoliban egy nagy „Fiasco” termelő-szövetkezet van, amely kitűnően működik. A kristály üvegyártás terén is alakult nemrég egy szövet-

* Ez a Konfederáció 1910. február végén tényleg létrejött.

kezeti gyár és a fehér-üveg federációjának utolsó, 1909 őszén tartott kongresszusa nagy szövetkezeti gyár létesítését határozta el.

Helyesen mondta G. Sorel, hogy „valamely szövetkezet tanulmányozásánál sokkal kevésbé fontos tudni azt, hogy mekkora nyereség osztatott szét a szövetkezők között, mint megismerni mindazt, amit azok erkölcsileg nyertek; azt kell kutatni, hogy képesebbek lettek-e érdekeiket megérteni és ügyeiket önmaguk intézni; meg kell határozni a proletárszolidaritás igaz értékét.”*

Ezen szempont az egyedüli helyes, de meggondolandó, hogy az intézmények lelki tartalma, azaz azon érzelmek, amelyeket az intézmények tagjaikban kifejlesztenek, magának az intézményeknek belső, gazdasági szervezésétől és menetétől függ. Az intézmények különböző gazdasági hatásai tagjaikban különböző lelki jelenségeket teremtenek. Ha valamely intézmény tagja azt találja, hogy ennek fejlődése életkörülményeit minden tekintetben kedvezőbbé teszi, akkor annál intenzívebben fog hozzájárulni kiépítéséhez, annál bensőbb viszonyba fog lépni vele, annál több különböző jellegű szál fog létrejönni, amely őt ehhez az intézményhez fűzi.

Így egyrészt a szövetkezetek gazdasági jellege meghatározza tagjainak szellemét, másrészt a szövetkezet tagjainak általános kultúrája, szempontja és vezéreszméje befolyásolhatja a szövetkezet gazdasági és társadalmi tendenciáit.

A munkások fogyasztási szövetkezetei, mint intézmények, majdnem kivétel nélkül, végső elemzésben, konzervatív testületeknek mutatkoznak. A munkások termelő-szövetkezetei ellenben legnagyobbbrészt progresszív és agresszív jellegűek. Ezen jelenség okát kétségtelenül ideológiától független gazdasági okokban kell keresnünk.

A belga szocialista szövetkezeti mozgalom nagy palotáival és olcsó kenyérével hamar imponál; igaz, hogy ez a mozgalom csodálatos aktivitást fejtett ki azon gazdasági szervezetek fejlesztésében, amelyek a munkások szükségleteit olcsón, de természetesen a kapitalista üzleteknél nem lényegesen olcsóbban adják el; igaz, hogy a paloták a munkásmozgalomnak központokat nyújtva sokat jelentenek a munkásság összetartási érzetének és általános műveltségének fejlesztésében. De a kapitalizmus elleni harcot ezen intézmények nem élesítik ki, bár sztrájkok alkalmával élelmiszerekkel és pénzzel segítyezik a sztrájkolókat. A munkásokat mint egyéneket nem tették lényegesen erősebbé s ezért a kapitalista kizsákmányolás elleni harcban nem játszanak sem direkte, sem indirekte döntő szerepet. A belga munkások maguk is belátták, hogy a fogyasztási szövetkezetek a kapitalizmus elleni direkt harcot inkább gyengítették, mint erősítették és ezért az utolsó években a szakszervezeti mozgalom kiépítésére fektetik a fősúlyt.

A belga munkások maguk is belátták, hogy a híres *Maison du*

* G. Sorel a *Morale Sociale* című különböző szerzők által írt értekezés-gyűjteményben megjelent *L'Ethique du socialisme* című tanulmányából. Páris, Alcan, 1899.

Peuple-ek, felnőttek és gyermekek számára alapított iskoláikkal, tánciskoláikkal, színházaiikkal és kinematográfjaikkal, a nyárspolgári szellem szentélyei lettek; hogy a forradalmi, antikapitalista szellemet, amely a belga szocializmus első korszakát jellemzi, a szövetkezeti mozgalom óvatos, a napi érdekeket erősen megfontoló, kicsinyes szellemére redukálta. A szövetkezeti szervezkedésre lévén fektetve a fősúly, a belga munkásság — ha meggondoljuk, hogy az első nagy általános sztrájkok Belgiumban folytak le — forradalmi szempontból visszafejlődött és majdnem az egész európai proletárságnak mögötte áll.

Miért? Kétségtelenül ez az eredmény nem volt a belga szövetkezeti mozgalom megalapítóinak célja.

Az óriási angol szövetkezetek szelleme végtelenül messze marad el Robert Owen lelkes eszményétől. Ezek hatalmas üzletek és sok anyagi előnyt nyújtanak tagjaiknak, de nem harcoló szervezetek. Üzleti életükben a tagok egyenesen nem vesznek részt és gyáraik nincsenek szövetkezeti alapokra fektetve. Ezek a szövetkezetek közönséges vállalatok, amelyek a rendes kereskedelmi versengésben, a rendes eszközökkel vesznek részt. Sikereik egynéhány jó kereskedőtag érdemeire vezethetők vissza és nem az összes tagok vagy az egész munkásság megfeszített erejére. Így ezek sem tagjaik szellemében, sem a termelés fejlesztésében nem teremtettek semmi lényeges változást és semmi tekintetben sem gyengítették a bérszolgaság intézményét. Tagjainak egyetlen vitális érdeke sincs ezen intézményekkel összekapcsolva. Nem tagadható, hogy ezek a szövetkezetek a fogyasztás szervezésének egy magasabb formáját képviselik, de nem a formái a munkásság forradalmi szervezkedésének; ezt üzleti tevékenységük, röviden gazdasági jellegük, teljesen kizárja.

Csak azon proletár intézmények vagy szervezetek, melyekben minden egyes tag aktív, harcoló szerepet játszik és társadalmi felelősséget érez, amelyekről függ, a szó szoros értelmében a tagok egész testi és lelki élete, amelyeknek működése a tagok testében és lelkében folytonosan a legkülönbözőbb érzéseket teremti és váltja ki, lehetnek a társadalmi forradalom eszközei.

Ilyen dinamikai teremtőerővel bír pusztán gazdasági jellege folytán egy oly termelőszövetkezet, mint a VOF. Hogy a VOF. képes volt létét biztosítani és tovább fejlődni, az nem az összegyűjtött tőke érdeme volt. Itt az egyes tagok egész létüket érezvén kockára téve, teljes erejüket adták a harcoló szervezetnek. Ebben a szervezetben központosuk minden érdekük. És minthogy a VOF. gazdasági lényegénél fogva folyton fokozódó harcban áll, azért tagjai ép saját szélesebb érdeküknél fogva egy pillanatig sem szűnhetnek meg önmagukat szervezetükkel azonosítani. Ezen harcoló tendencia kikerülhetetlen, mert a VOF. minden lépése a kapitalisták létérdekeibe ütközik, akik pedig aktív ellenállást fejtenek ki.

A gazdasági élet terén kifejtett agresszivitásban és azon erőben, amellyel harcolnak társadalmi célt adnak, rejlik az ilyen intézmények forradalmi jelentősége. Mert minél élesebben támadják meg a kapitalista érdekeket, annál élesebb lesz a harc köztük és a kapitalisták között, annál inkább kényszerülnek a munkások szervezetük kohézióját

emelni, és annál biztosabban fejlődik ki bennük egy oly kollektív lelkiállapot, amely magában hordja a jövő társadalmi rend erkölcsi kötelékeinek csíráit.

Ahol a munkások csak bizonyos határok között mozognak és szervezeteiknek nem adnak szélesebb bázist, általános célt, ahol a munkás intézmények sohasem bírták vagy elvesztették a harcoló szellemet, ahol sohasem voltak, vagy megszűntek egy harcoló társadalmi szempont forrásai lenni: ott a társadalom fejlődésére sohasem gyakoroltak döntő befolyást vagy ezen befolyásukat elvesztették. Oly proletár intézmények, mint a fogyasztási szövetkezetek, bár bizonyos munkás csoportoknak hozhatnak több vagy kevesebb anyagi hasznot, nem lehetnek a társadalom forradalmi átváltozásának rugói, mert a kapitalista termelési rendet nem revolucionálják és a kapitalistákat nem kényszerítik szervezett támadó ellenállásra. A fogyasztási szövetkezetek évi forgalma milliókra rúghat, de mégsem teremthetnek, nevelhetnek és képviselhetnek egy olyan harcoló munkásosztályt, amely társadalmi forradalmat akar keresztül vinni.

Az amerikai szakszervezetek gazdagságuk és két millió tagjuk dacára az amerikai gazdasági és politika életben nem szerepelnek olyan forradalmi testületekként, amelyek a termelés újjászervezését készítik elő. És bárha az amerikai szervezett munkások sok csodálatos és erőszakos sztrájkot harcoltak végig, céljuk mindig csak közelfekvő gazdasági érdekeket szolgált. Eddig az amerikai munkások még mindig azt remélték, hogy egyénileg meggazdagodhatnak. De utolsó időben ezen meggazdagodás gazdasági lehetetlenségét nem ugyan a propaganda befolyása alatt, hanem élettapasztalataikon keresztül felismervén, a kapitalista rend elleni harcuk elkeseredett, de magasabb forradalmi formákat ölt, és a forradalmi eszmény megkezdte termékeny és inspiráló munkáját.

Az általános gazdasági fejlődés és a munkásintézmények természetében rejlő gazdasági tendenciák határozzák meg tehát az ezen intézményekkel kapcsolatban lévő munkások szellemét. Legyen bár az intézmények megalapításánál a leglelkesebb forradalmi szellem, ez kikerülhetetlenül konzervatív szellemmé válik, ha az intézmények gazdasági élete másodrendű fontossággal bír, és ha ennél fogva nincs széles harcoló jellegük. Ha tehát úgy a szövetkezeti, mint a szakszervezeti mozgalom tanulmányozásánál a szervezett munkások szellemét akarjuk megérteni, akkor elsősorban szervezetük gazdasági életét kell tanulmányoznunk a sikereiken és a veszteségeiken keresztül.

Láttuk, hogy az olasz palackfűvők federációjának megalapításával a kaszttudatosság osztálytudatosságnak adott helyet. Ez a federáció alapszabályaiban kimondott elv persze csak egy már régóta érzett gazdasági szükséglet törvénybe iktatását jelenti. Fontos ebben a jelen-ségben az, hogy az osztályoknak a gazdasági fejlődés által előidézett felbomlása vagy új csoportosítása csak a munkásosztály szervezésével jut teljes érvényre.

A VOF. és a federáció rövid életében a palackfűvők osztály-

tudata csakhamar társadalomtudattá vált. Kettős okból, mert a technikai fejlődés a palackfűvők osztályát tönkrevéssel fenyegette és mert a szervezetek belső élete az üvegfűvők lelkiállapotát gyökeresen megváltoztatta.

Noha az üvegfűvők a szövetkezet urainak érzik magukat, ez a tulajdonérzésük egy különös új érzet, a kollektív tulajdonérzet előjele; mert habár érzik a munkások, hogy a szövetkezet az ő tulajdonuk, úgy látszik, hogy a tulajdonérzésük a bírásnak csak erkölcsi felelősségeit és technikai következményeit számítja önérdekei közé.

Ezen munkások lelki fejlődése bizonyítja, hogy minél erősebb a szervezet, annál szorosabb a szervezett munkások közötti szolidaritás érzete, annál többet tesznek és annál többet tudnak tenni a szervezet érdekében; és minél intenzívebb a közös munka, annál elevebb lesz a képzelet, annál világosabbá válik a végcél és annál nagyobb dinamikai erővel tereltetik a szervezett munkás a kollektív cselekvés felé.

Minél erősebb és szélesebb a munkás szervezete, annál kevesebb előítéllettel bír, annál szélesebb az egyénisége, annál jobban becsüli meg a munkát, annál kevesebb lesz az egyén elszigeteltsége és annál több társadalmi érdek fog előtérbe nyomulni. Ezen fejlődési folyamat végén a megváltozott új ember áll.

Az új ember, aki szenvedélyeit türtőztetni tudja és azokat a kollektivitás akaratának és igényeinek aláveti, anélkül, hogy egyéniségét elveszítené, sőt ellenkezőleg, individualitása minden tekintetben erősödik.

Nem kicsinység az, hogy az üvegmunkások lemondtak a részegeskedésről, habár a kohók rettenetes hősege kiszáritja testüket és nyelvüket pergamentté szikkasztja és bár egész testük ital után vágyik. Ezt elszigetelt, egyedül élő munkás nem tudja elérni, ez a kollektív fegyelem és a kollektív élet diadala. Ezelőtt az üvegfűvő elhanyagolta munkáját s sokszor napokig nem ment a gyárba. Ma azonban szereti a munkáját és tudja a kötelességét; tudja, hogy társainak érdekét sérti, ha nem dolgozik lelkiismeretesen.

Az a társadalmi fegyelem érvényesül itt, amely a képességek természetes és technikai differenciálódásán alapszik. A munkások egymással egyenrangúaknak érzik magukat, de elismerik egymás speciális képességeit, sőt ezt az elismerést szükségesnek is tartják technikai és szervezkedési okokból. A kollektív tevékenység és a kollektíve hozott határozatok széles társadalmi felelősségérzetet teremtettek, amely nem ismer sem előítéleteket, sem rangfokozatokat, hanem csak a „szociális tulajdon” társadalmi szellemben való vezetését.

Az itt leírt mozgalom új tényt képvisel: a munkások szak- vagy ipari szervezete megtalálta, saját keretén belül, a trösztök támadásai elleni harc összes eszközeit. Ez a szervezet önmagából nyeri az összes fegyvereket, amelyek segítségével ellenállhatatlanul halad a termelési eszközök meghódítása felé, hirtelen vagy fokról-fokra sajátítván ki a trösztöket, új gyárak felépítése útján vagy a kapitalistákat gyáraik átadására kényszerítve.

Tudtommal a világon nincs egyetlen egy munkásszervezet sem, amely ennyit ért volna el. Az olasz palackfűvők a jövő, a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak között elkövetkezendő döntő küzdelem bátor előharcosai.

Azon elszántság és erő, amellyel ezek a munkások a kapitalista kezdeményezés helyébe szervezett osztályuk kollektív kezdeményezését, munkáját és képességeit helyezték, feljogosít bennünket arra, hogy termékeny jövőt jósoljunk nekik; mert ezen kollektív hivatástudat és erkölcsi erő a jövő társadalom lelke és úgy a jelenben mint a jövőben, a folytonos gazdasági haladás és a folytonos erkölcsi tökéletesedés. forrása.

*

Ezen egyszerű és kedves emberek között felejthetetlen napokat töltöttem. Annyi nyílt melegséget és szeretetet sugároznak, hogy ez az embert ellentállhatatlanul előnti. A kölcsönös bátorítás és az egymás iránti nyílt érdeklődés meleg atmoszférába burkolja őket, ami viszont bennük megint növeli, izgatja és céltudatosá teszi a társadalomtudatot.

Firenze, 1910 január 1.

Irodalom.

Per rimpianto della cooperativa di produzione. Relazione Allegati Statuto. Federazione italiana dei Bottigliai. Livorno, 1903.

G. E. Modigliani: *La Verita Vera.* Livorno, 1905.

L. Campolongo: *Azione sindacale. L'Esempio dei bottigliai italiani.* Roma, 1905.

Alceste de Ambris: *Una grandé lotta sindacale. Avanti,* Ottobre, 1905.
Discussione fra Ricciardi, Alceste de Ambris e il personale ausiliario sul Sindacato Operaio. Roma, Agosto, 1906.

Cesaro Ricciardi: *La Vetreria Operaia Federale. (Dalle sue origini a oggi).* Livorno, 1906.

A. Berenini: *Memóriáié nella Causa della Gazzetta di Asti.* Torino, 1909.
Nyomtatott évi mérlegek. Livorno, 1903—1909.

Federazione Italiana dei Bottigliai, Statuto Federale. Livorno, 1905.

F. I. B.: *Verbali del VII. Congresso Nazionale dei Bottigliai.* Savona, 1909.

La Bottiglia. Organo della F. I. B.

Reports of the Glass Bottle Makers Trade Protection Association. ST. Helens, Lancashire, England.

The American Flint. Official magazine of the American Flint Glass Workers Union of North America. Toledo, Ohio, U. S. A.

Ödön Pór: *Die italienischen Glasarbeiter und die Krise in der Glas-Industrie.* A *Kampf* című bécsi folyóiratban. 1910.

